

*Анастасія Гребенюк,
студентка Фахового коледжу
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

*Іванна Волосянко,
викладачка кафедри перекладу та філології
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ДОМІНАНТНІ АСПЕКТИ МІЛІТАРНОГО ТЕМАРІО В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Війна – синонім хаосу та смерті. Відомий на весь світ теоретик воєн Карл фон Клаузевіц іменує війну *«організованим насильством, що ставить перед собою політичні або соціальні цілі»* [4, с.30]. Дослідник стверджує, що *«війна є не лише справжнім хамелеоном, – оскільки вона децю змінюється в кожному конкретному випадку, – у своєму загальному зовнішньому прояві вона також унаслідок властивих їй навид'ємних властивостей, є дивною трійцею. Первісні насильство, ненависть і ворожнеча, що розглядаються як сліпі сили природи; гра випадку і можливостей, усередині якої вільний поневірятися творчий дух; і певний елемент субординації як знаряддя політики, що робить її залежною від чистого розуму»* [4, с. 30]. Незважаючи на прогрес і розвиток цивілізації, нам усе одно доводиться стикатися віч-на-віч із розбратом і руйнацією. Тема війни залишатиметься завжди актуальною, адже *«війна – звичний стан людства. Історики підраховали, що за час існування людства пройшло понад десять тисяч війн, а тривалість «вічного миру», який укладався неодноразово, становила в середньому дев'ять років»* [5, с. 10]. Обов'язково знайдуться люди з божевільними ідеями підкорити світ холодною зброєю.

Упродовж існування людство часто брало участь у кровопролитних війнах. Такою була Троянська війна, яку так майстерно описав у своїй «Іліаді» відомий давньогрецький

поет Гомер. Зі «Слова о полку Ігоревім» 1185 року дізнаємося про черговий військовий конфлікт, який стосується Київської Русі. Проминуть століття, у яких також буде з'являтися війна, що принесе багато лиха, бід і смертей, забиратиме життя не тільки воїнів, але й мирних людей. Далі – Перша світова, а за нею її сестра – Друга світова.

Але війни залишають по собі не тільки розруху та смерть, а ще й слід у художній літературі. Такими «слідами», наприклад, стануть роман «На Західному фронті без змін» Еріха Марії Ремарка та автобіографічний роман «Прощавай, зброє» Ернеста Хемінгвея. Говорячи про цих класиків світового масштабу, варто зазначити, що вони створили бестселери, які ніколи не знеціняться. У творчості «втраченого покоління» не знайшлося місця фантастиці, казковому життю й іншій ейфорії, що так ошчасливило душу читача. Ні, на сторінках романів жорстока реальність, де кожен другий міг ушіймати кулю чи випадково натрапити на міну.

На жаль, і сучасна Україна стала жертвою війни. І ця війна не є винятком, адже теж, як і інші, залишає по собі сліди в мистецькому світі. Вона слугує причиною появи нового культурного пласту не тільки в художній літературі, а й у мистецтві загалом. За цей військовий рік і попередні довоєнні було створено багато муралів, картин і плакатів, відзнято фільмів і, звісно, написано книг.

Відомі українські письменники сучасності С. Жадан, Ю. Ілюха, В. Шкляр, М. Батіг та ін. написали не один твір, у якому зобразили відвагу українського народу. Згадуючи Василя Шкляра та його бестселер «Чорний ворон. Залишенець» і не менш популярний роман про УПА «Троща» розуміємо, що український народ боровся зі своїм найбільшим ворогом не одне століття. Боровся з ворогом, що так палко жадав знищити нашу гідність, стерти з лиця землі цілу націю.

Повертаючись до сучасності, тему війни зустрічаємо й у сучасній підлітковій прозі (В. Теремко, С. Гридін та інші), де головними героями стають діти, підлітки, що втратили спокійне життя з приходом загарбників. Якщо розглядати літературу

крізь призму «дорослого» кругозору, то варто згадати невелику книжечку поезій у прозі Михайла Батога «Ті, що спалахнули у небі зірками». Вона залишає по собі незвичний «післясмак» гіркоти. У ній немає героїчних описів бойових баталій чи загиблих військових. Місце героїв і подій посідають потужні емоції, почуття й думки звичайних людей: батька, що молиться за сина; матері, що гірко плаче; бабусі, що просить у Богородиці захисту для свого онука; дівчини, що чекає на коханого; самого хлопця, що поїхав захищати свою державу й український народ, свій дім, родину та гідність. Це не тільки збірка поезій у прозі чи коротких оповідок, а й сповідь тих, хто чекає: *«Квітневе сонце цілує тебе в чоло, торкається твоїх уст моїми сльозами. Вони розривають мені душу навпіл і спливають моїми божевільними поцілунками на твої очі, обличчя. Коротко стрижену голову... Проводжаю тебе на війну, сину, ... хоча народжувала для миру...»* [1, с. 18]. Упродовж життя не один раз доведеться стискатися материнському серцю, відчувати присмак битого скла, суму, горя й душевних страждань.

Збірка М. Батога просочена не тільки філософськими роздумами про життя та людське буття, але й чимось сокровеним, що дає змогу кожному окремо взятому реципієнтові тлумачити її приховані смисли на власний лад, занурившись у свій інтимний світ: спогади прабатьків про минулу війну, жінок, що смакують вишнями та пахнуть лісом далекого дитинства, яблуками й проникливою святістю; роздуми сина про теперішній скрутний час, далекі чвари 2014 року. Ця збірка демонструє образ війни зовсім інакше – проникливо, до закапелків кожної окремо взятої душі.

Книга «Східний синдром» Юлії Ілюхи також описує воєнне сьогодення. У центрі роману життя трьох людей, яких доля поєднала на лінії фронту. Кожен має певну пережиту проблему, складне минуле й несприйняття іншими. Герої намагаються разом подолати всі негаразди й бар'єри на шляху до простого людського щастя. Ця трійця не знає, що їх чекає завтра чи навіть зараз, але розуміє, що спільними зусиллями можна багато вирішити чи досягнути мети.

Як і в збірці М. Батога, у книзі Ю. Ілюхи «Східний синдром» немає описів кровопролиття чи батальних сцен, які часто присутні в літературі такого стилю. Упродовж усього твору авторка акцентує на психології життя головних героїв, їхніх проблемах та емоційно-психічному стані. По-особливому сконструйований сюжет не передбачає чітких паралелей з певними реальними подіями. Центральною у творі є не війна на Сході України, а внутрішня боротьба головних героїв, подолання після зустрічі з війною суперечливого й зачерствілого «людського» – власного «его».

Реалістична манера написання, опис реальних життєвих обставин, добре продумані психотипи художніх образів – без зайвого емоційного напруження, надмірних пафосу й патріотизму – створюють дійсно актуальну й повчальну історію. Такою вона і є – правдива та чесна.

Слід згадати ще про один сучасний твір, який свого часу став бестселером, на появу якого чекали фанати творчості його автора – Сергія Жадана. Мова йтиме про роман «Інтернат», що також не оминув теми війни. З головним героєм читач спільно відчуває всі емоції та переживання: страх, біль, стискання серця й розпач. «Інтернат» дає підстави подумати про те, ким ми є і ким станемо, якщо не зійти з резигнаційної життєвої дороги. Атмосфера книги також особлива: холодна, вогка, темна, з нотами жаху. Чудово витворені описи природи, одягу, людей, створюють в уяві читача своєрідну кінематографічну картину, яку бачить головний герой. Незважаючи на місцями примітивні метафори й певні банальності, твір має явно виразний ідіостиль Сергія Жадана: швидкі, речитативні репліки без зайвого пафосу та ейдетики.

Крізь призму різноманітних художніх деталей, символів автор демонструє головну ідею та проблематику роману, підштовхує читача до глибокого осмислення змісту. Образи собак відіграють у книзі не менш важливу роль. Хтось із них виступає на чиємусь боці, хтось же відстоює власні кордони самотійно, але всі вони готові кинутись на ворога, щоб захистити себе. Собаки символізують людей, які також можуть так поводитися.

Проте найголовнішим наскрізним образом роману є саме інтернат – потужний збірний образ людства, де всі ми є безхатками, загубленими в цьому великому, вогкому світі, які не можуть знайти рідних їм людей, не знають нічого, окрім як захищати самих себе й намагатися вижити щодня.

Незважаючи на дух смерті, запах крові та холод, що пронизує нас і сковує з кожною прочитаною сторінкою, твір завершується на позитивній ноті, хоча все-таки війною. Це дає нам змогу збагнути: буде ще багато болю й бід, доведеться ще не раз обирати між життям і смертю. Роман вражає не кривавими сценами, не смертями, не душевними переживаннями, думками головного героя, а усвідомленням того, що все є справжнім. Війна не тільки на сторінках книг... За декілька сотень кілометрів іде вбивча війна – справжня, значно страшніша, ніж та, яку описують у художніх творах.

Як уже зазначалося, твір не про війну; він про причини, через які вона виникла. Це про банальну байдужість, пасивність українців, які проживають у різних куточках країни й нарекли себе аполітичними. «Інтернат» дає можливість побачити, зрозуміти власне місце в цій війні: на чиему ти боці, хто є твоїм ближнім, які твої дії у вирішенні воєнного конфлікту.

Книга нагадує, що ти вже не можеш думати: «Я не цікавлюся політикою.» або ж «Я втомилася від війни.», «Я не хочу про це згадувати, знати й читати.», «У мене немає можливості допомогти.». Усі ці себто відмовки зникають самі по собі. Таким є твір – готовим навчити й допомогти зрозуміти власне місце в житті суспільства.

Сучасна українська література – найпотужніша національна нарація. Вона формує наш світогляд, учить правдивому розумінню реалій і допомагає знайти своє істинне «Я». Важлива в наш час тема війни продовжує набирати обертів, даючи майстрам слова можливість написати щось нове й неординарне. Література сьогодення не «перехрещується» з ремарківськими творами, де є багато жахливих батальних сцен, а створює новий якісний продукт, акцентує увагу на осмисленні прочитаного, що

дає підстави говорити про народження нового, інтелектуального українського епосу. Більшість героїв книг українських письменників знаходить свої прототипи в сучасному реальному житті, таким чином демонструючи реальність без фальші. Завдяки такій літературі маємо пишатися тим, що ми – українці, розуміти, що ми – один народ, одне ціле й повинні боротися пліч-о-пліч за свої свободи і права. Ми – нація вільних людей, готових нещадно нищити спільного ворога. Наша зброя – це братерство, слово, озброївшись яким, письменники на мистецькому фронті створюють сучасні шедеври, руйнують стереотипи про українську тривіальну літературу та прославляють українську націю на весь світ.

Література:

1. Батіг М. Ті, що спалахнули зірками. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2019. 64 с.
2. Жадан С. Інтернат. Чернівці : Меридіан Черновіц, 2017. 336 с.
3. Ілюха Ю. Східний синдром. Київ : Видавництво «Український пріоритет», 2017. 472 с.
4. Карл фон Клаузевіц. Принципи ведення війни. Київ : ВД «Професіонал», 2022. 274 с.
5. Манда Є. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків : Віват, 2015. 304 с.